

Natura 2000- plejeplan

for lysåbne naturtyper og arter
på Naturstyrelsens arealer

2. planperiode 2016-2021

i Natura 2000-område nr. 121 Arreskov Sø

Titel:

Natura 2000-plejeplan for lysåbne naturtyper og arter på Naturstyrelsens arealer.
2. planperiode 2016-2021 i Natura 2000-område nr. 121 Arreskov Sø

Udgiver:

Naturstyrelsen
Gjøddinggård
Førstballevej 2
7183 Randbøl
www.nst.dk

År:

2017

Foto:

Græsset rigkær ved Teglgårds Næs med godset Arreskov i baggrunden.
Fotograf Erik Vinther

Kort:

Naturstyrelsen, på baggrund af kortmaterialer i henhold til tilladelse G18/1997 (Kort og Matrikelstyrelsen)

ISBN nr.

[xxxxx]

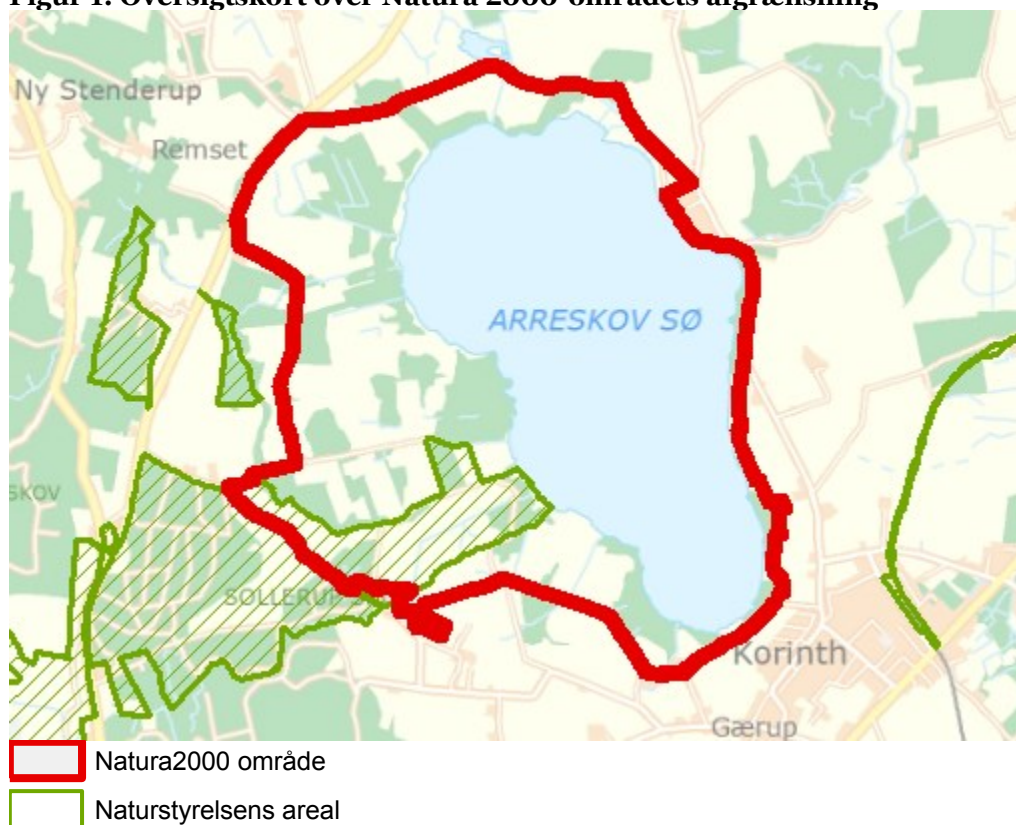
Må citeres med kildeangivelse.

1. Generelt

Der er 20. april 2016 offentliggjort Natura 2000-planer for 252 områder i Danmark.

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N121 Arreskov Sø og vedrører Naturstyrelsens arealer på ca. 50 ha.

Figur 1: Oversigtskort over Natura 2000-områdets afgrænsning

I denne plejeplan er arealer og indsats opdelt på henholdsvis lysåbne naturtyper og arter knyttet til de lysåbne naturtyper. Bemærk, at Naturstyrelsens samlede arealforvaltning i området er omfattet af flere planbestemmelser og retningslinjer end dem, der findes i denne plan. For supplerende læsning herom henvises til driftsplanen og det tilhørende Naturplejeark, som kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside www.nst.dk.

Naturstyrelsen har udarbejdet et resumé af plejeplanen, som indgår i en kommunal Natura 2000-handleplan. Dette resumé er vedlagt som bilag 1.

Plejeplanen gælder for perioden 2016 -2021 og skal således senest være gennemført med udgangen af år 2021. Plejeplanen vil forsat være gældende efter 2021 og efterfølgende alene blive ajourført, når der foretages ændringer i udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, ændringer i Natura 2000- eller driftsplanlægningen eller ændringer i øvrige forhold, der måtte give anledning til at ajourføre plejeplanen.

På baggrund af nærværende plejeplan opdateres Naturplejemarket, der er et bilag til enhedens driftsplanlægning, hvor de specifikke plejetiltag vil være beskrevet på lokalitetsniveau, med bl.a. angivelse af naturtilstand, plejemål, plejetiltag, udløb og prioritering (tidsfølge).

Grundlag for prioriteringer og valg

Natura 2000-planen udgør grundlaget for plejeplanens prioriteringer og valg. I de tilfælde hvor der har været forudset en modstrid mellem hensyn til forskellige arter og/eller naturtyper på områdets udpegningsgrundlag, har Natura 2000-planen allerede foretaget denne prioritering.

Overvågning

Natura 2000-indsatsen bliver løbende overvåget i forhold til udpegningsgrundlag og naturværdier via NOVANA overvågningsprogram. Desuden afreporterer Danmark den nationale indsats vedrørende habitat- og fuglebeskyttelsesdirektiverne til EU-kommissionen hvert 6. år.

I 2016-18 foretager Styrelsen for Vand- og Naturforvaltning (SVANA) genkortlægning og tilstandsvurdering på alle arealer (lysåbne naturtyper og skovnaturtyper), og resultatet forventes at indgå i kommende basisanalyser for hvert enkelt område i 2019.

Få adgang til MiljøGIS overvågningsdata fra basisanalysen her:

<http://miljoegis.mim.dk/cbkort?profile=natura2000planer2h2014>

2. Områdebeskrivelse

Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H105 og Fuglebeskyttelsesområde nr. F78 og har et areal på 657 ha.

Området domineres af Arreskov sø, der er dannet under sidste istid som et dødisområde. Arreskov sø er Fyns største sø og indeholder søtyperne næringsrig sø og kransnålalgesø. Søen er relativ næringsrig på grund af tilførte næringsstoffer.

Specielt mod nord og vest omgives Arreskov Sø af udbredte enge og moser, hvoraf de nærmest liggende er opstået ved en sænkning af søens vandstand i 1924-25 på 75 cm. Vandstanden i Arreskov Sø blev sænket yderligere ca. 25 cm i 1966, og flere steder på den gamle søbund findes meget artsrige rigkær med forekomst af orkideer. Rigkærene er generelt påvirkede af tilgroning. Desuden ses store sumpskove, som typisk er opstået ved tilgroning af lysåbne moser og enge. Sumpskovene omfatter skovnaturtyperne ege-blandskov, elle- og aske-skov samt skovbevokset tørvemose. Desuden er en del af arealet groet til med pilekrat.

I de lysåbne moser findes en bestand af sump-vindelsnegl.

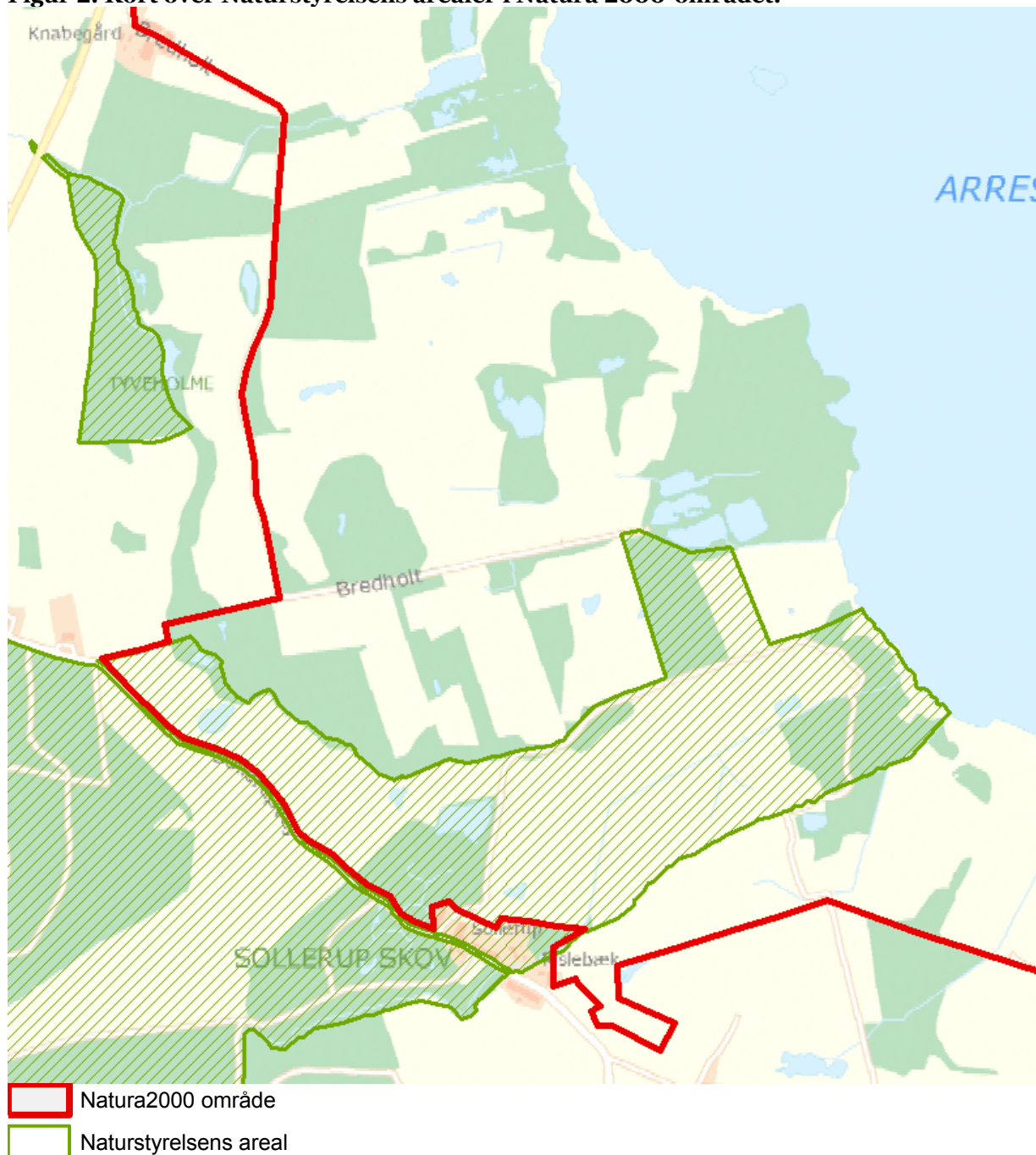
Arreskov Sø og de omgivende arealer er et vigtigt fugleområde. Her yngler bl.a. arterne rørdrum, havørn og hvepsevåge. Området er ligeledes en vigtig lokalitet for rastende fugle som skeand, troldand og grågås, og Rislebækken er et vigtigt levested for bæklampret.

Søen med omgivelser er fredet, og den nordlige del af søen har i perioden 1985-2010 været udlagt som vildtreservat med adgangs- og jagtforbud. Naturstyrelsen arbejder for at genetablere reservatet.

Natura 2000-området ligger i Faaborg-Midtfyn Kommune og indenfor Vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

For en uddybende beskrivelse og afgrænsning af Natura 2000-området, herunder præsentation af udpegningsgrundlaget for området, henvises til [Natura 2000-planen](#). På SVANAs hjemmeside kan der også findes forklaring af begreber mv.

Figur 2: Kort over Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-området.

Indenfor Natura 2000 området ejer Naturstyrelsen ca. 50 ha, som primært består af skov- og engområder mellem Sollerup Skov og Arreskov Sø. Søen har oprindeligt været større, hvorfor den nuværende søbred består af gammel søbund. Her er forekomst af naturtypen rigkær og skovnaturtypen elle- og askeskov. Hele det ikke skovbevoksede areal er udlagt i vedvarende græsning med robust kvæg. Rislebækken løber gennem Naturstyrelsens enge til dens udløb i Arreskov sø.

Tabel a: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
7230	Rigkær	0,8
I alt		0,8

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Sump vindelsnegl
- Bæklampret
- Rørdrum Y
- Grågås T
- Skeand T
- Troldand T
- Hvepsevåge Y
- Havørn TY
- Fjordterne Y

3. Status for gennemførelse og erfaringer fra 1. plejeplanperiode

Plejeplanen for 1. planperiode omfattede 4 plejetiltag, hvilket omfattede græsning og hegning på 6 ha, rydning af bevoksning på 6 ha, slåning på 5 ha og samt anden særlig udformning af arealplejen af hensyn til rørdrum. Hertil er der restaureret og etableret samlet 4 vandhuller, for at sikre og forbedre levesteder for stor vandsalamander. Indsatsen er omfattet af et igangværende LIFE 70/Kær projekt.

Naturstyrelsen har gennemført en evaluering i form af en statusopgørelse og overvejelser om hvilke erfaringer, der kan drages af første planperiode.

Tabel b: Status for gennemførelse af plejeplanens mål for 1. planperiode 2009-2015.

Gennemførte indsatser (antal)	4	Gennemførte indsatser (areal)	11	100 %
Ikke-gennemførte indsatser (antal)	0	Ikke-gennemførte indsatser (areal)	0 ha	0 %

Tabel b1: Oversigt over ikke-planlagte plejetiltag der er gennemført, som gavner arter eller naturtyper i udpegningsgrundlaget.

Naturtype	Naturtypenavn	Plejemål	Plejetiltag	ha	Begrundelse for gennemførelse af ikke planlagt plejetiltag
7230	Rigkær	Naturtype-bevarende pleje	Hensigtsmæssig hydrologi	2-4	Som led i EU LIFE Kær/70 projekt og kommunens vandplanprojekt Rislebækken, blev det vurderet at der var behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi, såfremt bevaringsstatus af rigkær skulle forbedres. Tiltag for både naturtypen rigkær og vandløb blev således gennemført via en kombination af de to projekter.

Art (navn)	Artstiltag	Begrundelse for gennemførelse af ikke planlagt artsplejetiltag
Stor Vandsalamander	Etablering / restaurering af vandhuller	Som led i EU LIFE Kær/70 projekt er der etableret 3 nye vandhuller og der er foretaget oprensninger af et tilgroet ældre vandhul, som skaber og forbedrer levesteder for stor vandsalamander og bilag IV-arten springfrø.

Generelle bemærkninger og konkrete erfaringer i forhold til 1. generations plejeplanlægning

Generelle bemærkninger

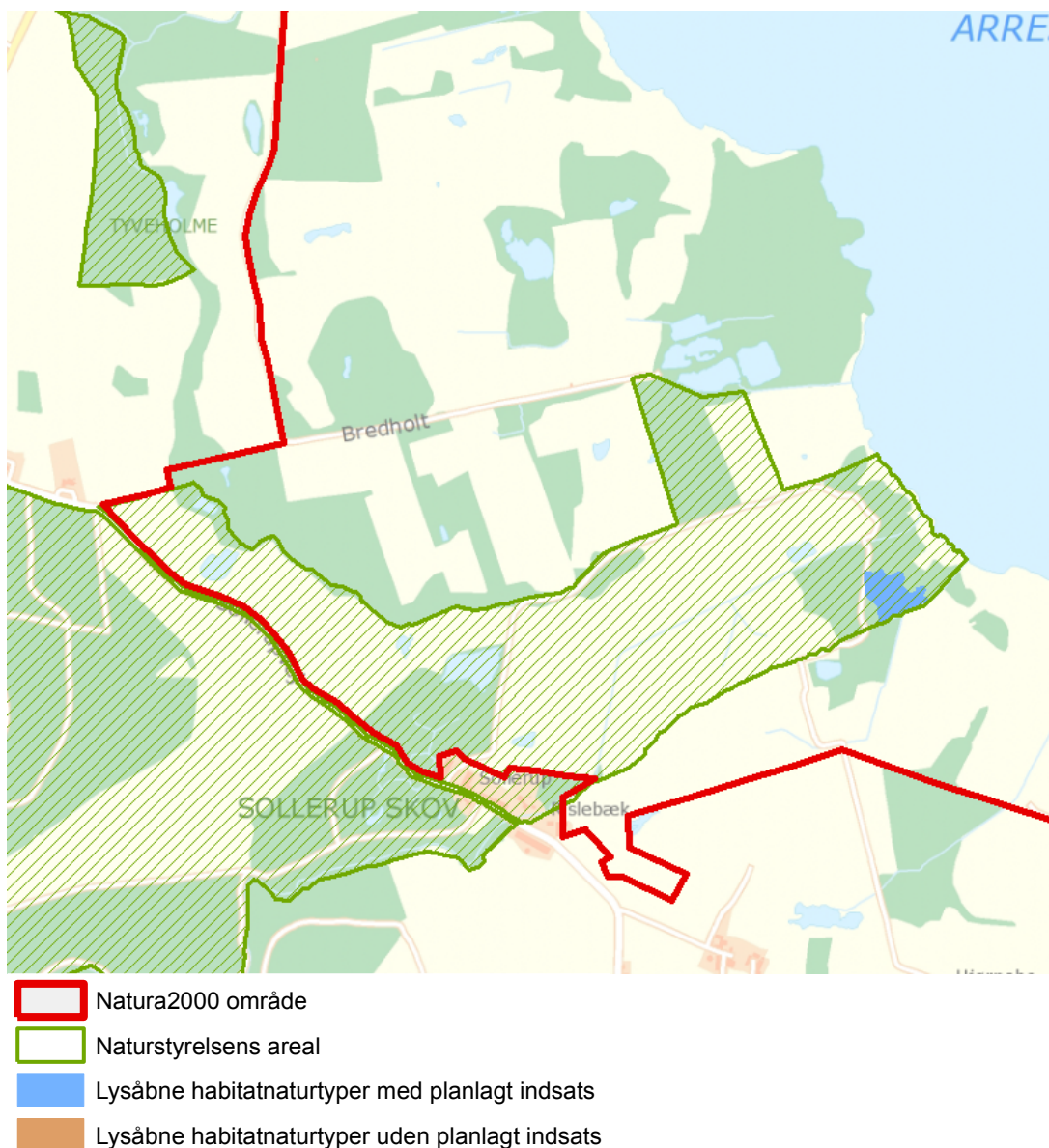
Generelt er indsatserne ved Arreskov Sø sket i medfør af LIFE 70/Kær projektet i samarbejde med andre fynske kommuner.

Konkrete erfaringer

- Der er sket rydninger af el og pileopvækst langs søbredden ved Arreskov Sø og det har været problematisk at finde rette tidspunkter for manuel og maskinarbejde, da der er stor risiko for strukturskader eller at bunden ikke kan bære. Der vil være behov for efterrydninger og der vil blive eksperimenteret med at reducere genvækst ved knusning af stød.
- Konsekvenserne af restaureringen af Rislebækken skal overvåges, da vandløbet har en relativ stor vandledningsevne, nu hvor vandløbsvegetationen endnu ikke har indfundet sig. Der kan være behov for yderligere tilpasninger med stryg for at sikre hensigtsmæssig hydrologi for de omkringliggende naturtyper og gode ynglesteder for rørdrum og trane.

4. Mål og plejetiltag

Figur 3: Oversigt over lysåbne naturtyper og planlagte indsatser i Natura 2000-området

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres sammenhæng mellem forekomster af kalkoverdrev og rigkær med henblik på at gøre arealet mere robust overfor a) pludselige hændelser (f.eks. ekstreme vejrforhold), b)

klimaændringer c) for at mindske randpåvirkninger fra omkringliggende landbrugsarealer eller d) for at bidrage til etablering af større driftsenheder.

- Tilstanden af levestederne for fjordterne forbedres, således at det kortlagte levested får en god naturtilstand i overensstemmelse med artens krav til ynglelokalitet.
- Naturstyrelsen vil være særlig opmærksom på rigkær, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

I dette afsnit beskrives Naturstyrelsens *mål* for de ovenstående lysåbne naturtyper og arter i denne planperiode. Der kan være flere mål for et givent areal med en naturtype, og det samme kan være tilfældet for en art.

Desuden præsenteres de typer af *plejetiltag*, som Naturstyrelsen vil anvende på baggrund af Naturstyrelsens erfaringer og bedste viden om naturpleje, der blandt andet omtales i det vejledende indsatskatalog for N2000-plejeplanlægning for lysåbne naturtyper, Skov- og Naturstyrelsens Naturplejestrategi (1999), Naturstyrelsens plejebog om 'Græsning og høslæt i naturplejen', Naturstyrelsens plejebogsserie for henholdsvis overdrev, ferske enge, søer, strandenge, hede, mose, små vandhuller samt Naturstyrelsens Naturportal.

På et areal kan der forekomme mere end én slags plejetiltag, ligesom der kan være fastlagt flere tiltag for en art.

Arealtallene i tabellerne udtrykker Naturstyrelsens vurdering af omfanget af de enkelte plejetiltag, der vil blive gennemført i plejeplanens periode. I Naturplejemarket der ligger som bilag til driftsplanen fremgår Naturstyrelsens vurdering af plejebehovet for de løbende samt enkeltstående plejetiltag, herunder med en angivelse af lokaliteten, en prioritering af tidsfølgen på plejetiltagene, naturtilstanden og plejebehovet.

Plejemål og plejetiltag for lysåbne naturtyper

Der vil på de lysåbne naturtyper i dette Natura 2000-område blive foretaget *løbende* pleje, med henblik på opretholdelse af naturtypen i form af henholdsvis græsning og rydning af opvækst af vedplanter på rigkær, jf. nedenstående skema.

Der foretages endvidere *enkeltstående* indgreb i form af udskiftning af hegn og andre anlæg nødvendige for afgræsningen.

Tabel e: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	7230	Rigkær	Sikring af naturtypen	0,8
			Naturtypebevarende pleje	0,8

Tabel f: Planlagte løbende plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
		Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur	7230	Rigkær	Rydning af opvækst	Eksisterende	0,8
			Græsning	Eksisterende	0,8

I tabel f er der en opdeling i to kategorier "eksisterende" og "nye":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "nye": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Tabel g: Planlagte enkeltstående plejetiltag af hensyn til lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
		Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur	7230	Rigkær	Hegning	Eksisterende	0,8
			Andre anlæg vedr. græsning - ikke hegn	Eksisterende	0,8

I tabel g er der en opdeling i to kategorier "eksisterende" og "nye":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "nye": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Plejemål og plejetiltag for arter

Som hovedregel vil arterne på udpegningsgrundlaget have gavn af plejetiltagene for naturtyperne i de områder som arten er eller potentielt kan blive tilknyttet. Disse plejetiltag fremgår af tabel f og g.

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arterne sump vindelsnegl, bæklampret, rørdrum, grågås, skeand, troldand, hvepsevåge, havørn og fjordterne end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper. Der sker en lignende indsats for betydelige arealer indenfor natura2000-området, der er beliggende udenfor habitatnaturtyperne, der især kan gavne grågås, skeand, bæklambret, hvepsevåge og sump vindelsnegl.

Det kortlagte, nuværende levested for fjordterne er ikke beliggende inden for Naturstyrelsens areal. De områdespecifikke retningslinjer om forbedring heraf indgår derfor ikke i nærværende plan.

En mere detaljeret beskrivelse af specifikke artsplejetiltag fremgår af Naturplejearket i bilag til driftsplanen.

Udvidelser af naturtyper

Nogle af Natura 2000-områdets arealer uden habitatnatur kan udvikle sig til naturtyper på sigt. For naturtypen rigkær kan der på lang sigt samlet blive tale om en nettoforøgelse på 2-5 ha.

Ved denne indsats sikres der sammenhæng mellem forekomster af overdrev med henblik på at gøre arealet mere robust overfor a) pludselige hændelser (f.eks. ekstreme vejrforhold), b) klimaændringer c) for at mindske randpåvirkninger fra omkringliggende landbrugsarealer eller d) for at bidrage til etablering af større driftsenheder.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at udviklingen i tilstanden er i fremgang for de dele af naturtyper og arter, der vedrører Naturstyrelsens arealer, således at der på sigt opnås tilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Bilag

Bilag 1: Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N 121

Denne plejeplan følger op på Natura 2000-planen for område N121 Arreskov Sø og vedrører Naturstyrelsens arealer på ca. 50 ha.

Natura 2000-området består af Habitatområde nr. H105 og Fuglebeskyttelsesområde nr. F78 og har et areal på 657 ha.

Området domineres af Arreskov Sø, der er dannet under sidste istid som et dødis-område. Arreskov Sø er Fyns største sø og indeholder søtyperne næringsrig sø og kransnålalgesø. Søen er relativ næringsrig på grund af tilførte næringsstoffer.

Specielt mod nord og vest omgives Arreskov Sø af udbredte enge og moser, hvoraf de nærmest liggende er opstået ved en sænkning af søens vandstand i 1924-25 på 75 cm. Vandstanden i Arreskov Sø blev sænket yderligere ca. 25 cm i 1966, og flere steder på den gamle søbund findes meget artsrige rigkær med forekomst af orkideer. Rigkærene er generelt påvirkede af tilgroning. Desuden ses store sumpskove, som typisk er opstået ved tilgroning af lysåbne moser og enge. Sumpskovene omfatter skovnaturtyperne ege-blandskov, elle- og aske-skov samt skovbevokset tørvemose. Desuden er en del af arealet groet til med pilekrat.

I de lysåbne moser findes en bestand af sump-vindelsnegl.

Arreskov Sø og de omgivende arealer er et vigtigt fugleområde. Her yngler bl.a. arterne rørdrum, havørn og hvepsevåge. Området er ligeledes en vigtig lokalitet for rastende fugle som skeand, troldand og grågåås, og Rislebækken er et vigtigt levested for bæklampret.

Søen med omgivelser er fredet, og den nordlige del af søen har i perioden 1985-2010 været udlagt som vildtreservat med adgangs- og jagtforbud. Naturstyrelsen arbejder for at genetablere reservatet.

Natura 2000-området ligger i Faaborg-Midtfyn Kommune og indenfor Vandområdedistrikt Jylland og Fyn.

Indenfor Natura 2000 området ejer Naturstyrelsen ca. 50 ha, som primært består af skov- og engområder mellem Sollerup Skov og Arreskov Sø. Søen har oprindeligt været større, hvorfor den nuværende søbred består af gammel søbund. Her er forekomst af naturtypen rigkær og skovnaturtypen elle- og askeskov. Hele det ikke skovbevoksede areal er udlagt i vedvarende græsning med robust kvæg. Rislebækken løber gennem Naturstyrelsens enge til dens udløb i Arreskov sø.

Plejeplanen er udarbejdet i overensstemmelse med Natura 2000-planens målsætninger og adresserer konkret følgende områdespecifikke retningslinjer fra Natura 2000-planens indsatsprogram:

- Der sikres sammenhæng mellem forekomster af kalkoverdrev og rigkær med henblik på at gøre arealet mere robust overfor a) pludselige hændelser (f.eks. ekstreme vejrforhold), b)

klimaændringer c) for at mindske randpåvirkninger fra omkringliggende landbrugsarealer eller d) for at bidrage til etablering af større driftsenheder.

- Tilstanden af levestederne for fjordterne forbedres, således at det kortlagte levested får en god naturtilstand i overensstemmelse med artens krav til ynglelokalitet.
- Naturstyrelsen vil være særlig opmærksom på rigkær, som har en væsentlig forekomst i området (jf. områdets målsætning) og er i tilbagegang.

Tabel I: Kortlagte lysåbne naturtyper i plejeplanen

Lysåbne naturtyper (ha)		
	Naturtype	Total
7230	Rigkær	0,8
I alt		0,8

Desuden er der i udpegningsgrundlaget nævnt følgende arter, der forekommer, eller har potentiale til at kunne indfinde sig, i Naturstyrelsens dele af Natura 2000-området:

- Sump vindelsnegl
- Bæklampret
- Rørdrum
- Grågå
- Skeand
- Troldand
- Hvepsevåge
- Havørn
- Fjordterne

Indsats for de lysåbne naturtyper

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for de lysåbne naturtyper på udpegningsgrundlaget

Tabel II: Plejemål for lysåbne naturtyper

Målsatte habitatnaturtyper (ha)				
		Naturtype	Målsætning	Total
Eksisterende habitatnatur	7230	Rigkær	Sikring af naturtypen	0,8
			Naturtypebevarende pleje	0,8

Tabel III: Planlagte løbende plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
		Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur	7230	Rigkær	Ingen indsats i planperioden	Eksisterende	0,0
			Rydning af opvækst	Eksisterende	0,8
			Græsning	Eksisterende	0,8

Tabel IV: Planlagte enkeltstående plejetiltag for lysåbne naturtyper

Areal omfattet af indsatsen (ha)				Omfattet af eksisterende planlægning	Total
		Naturtype	Plejetiltag		
Eksisterende habitatnatur	7230	Rigkær	Hegning	Eksisterende	0,8
			Andre anlæg vedr. græsning - ikke hegn	Eksisterende	0,8

I tabel III og IV er der en opdeling i to kategorier "eksisterende" og "nye":

- "Eksisterende": Kategorien dækker over de tilfælde, hvor det pågældende plejetiltag allerede er omfattet af den eksisterende driftsforvaltning eller hvor det fremgår af eksisterende driftsplaner og lignende, at plejetiltaget vil blive gennemført i plejeplanperioden.
- "nye": Kategorien omfatter de tiltag, der alene gennemføres for at opfylde målene i N2000-planerne for 2016-2021.

Udvidelser af naturtyper

Nogle af Natura 2000-områdets arealer uden habitatnatur kan udvikle sig til naturtyper på sigt. For naturtypen rigkær kan der på lang sigt samlet blive tale om en nettoforøgelse på 2-5 ha.

Ved denne indsats sikres der sammenhæng mellem forekomster af overdrev med henblik på at gøre arealet mere robust overfor a) pludselige hændelser (f.eks. ekstreme vejrforhold), b) klimaændringer c) for at mindske randpåvirkninger fra omkringliggende landbrugsarealer eller d) for at bidrage til etablering af større driftsenheder.

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets lysåbne naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget

Naturstyrelsen planlægger ikke yderligere indsats for arterne sump vindelsnegl, bæklampret, rørdrum, grågås, skeand, troland, hvepsevåge, havørn og fjordterne end de plejetiltag, der er oplyst under plejeplanerne for de lysåbne naturtyper. Der sker en lignende indsats for betydelige arealer indenfor natura2000-området, der er beliggende udenfor habitatnaturtyperne, der især kan gavne grågås, skeand, bæklambret, hvepsevåge og sump vindelsnegl.

Forventningen til den samlede indsats

Den samlede indsats for naturtyper og arter på styrelsens arealer forventes at medføre, at udviklingen i tilstanden er i fremgang for de dele af naturtyper og arter, der vedrører Naturstyrelsens arealer, således at der på sigt opnås tilstand I-II og gunstig bevaringsstatus, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Gjøddingård
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.nst.dk